

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Маріанна Пащук*

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

*Остання вистава сезону. — Шампанське
в буфеті. — Дурна звичка. — Розтоптаний
капелюшок. — Грім і блискавка.*

1

— Вам погано, мамзель?

— Мені... ніяково, — визнала Анна. — Але не погано. Навпаки, добре. Дуже добре.

Була не в силах більше стримуватися. Відбігла якомога далі вглиб театального коридору, накрила рота долонею, а потім — обома, щоб сильніше приглушити сміх. Служитель, поважний добродій із густими сивими бакенбардами, виглядав ровесником Опері. Напевне, служив ще в старій будівлі, до пожежі.

Анна прочитала в його очах: щиро здивований її поведінкою.

Лише поява з-за рогу чоловіка в новенькому мундирі титулярного радника стримала відданого служителя театральних лаштунків від обурення. Його стан видавали широкі ніздрі м'ясистого, вкритого червоним павутинням прожилок носа — роздувалися, мов у збудженого бугая.

Ніхто не мав права реготати під час драматичної вистави.

— Аню, все гаразд?

Чоловік спершу переконався, що з нею нічого не сталося. Уже потім мазнув колючим поглядом крізь круглі окуляри на суворого доглядача театального порядку. Той кахикнув,

відступив на два кроки, застібнув верхній гудзик розшитої тонкою позолотою форменої тужурки.

— Винуватий, ваше благородіє.

— У чому?

— Ваню... Іване Дем'яновичу, дай людині спокій, — Анна торкнула його за плече, стала поруч, узяла під руку, глянула на служителя. — А французькою я не мамзель. Навіть не мадемуазель.

— Даруйте, мадам, — строгий добродій остаточно знітився. — Не впізнав вас відразу, пане Вольський.

— А якби впізнали?

— Заради бога, Ваню! Опера — не твій службовий кабінет. А цей достойний пан не в тебе на допиті. Не засипай його запитаннями.

— Біда, — зітхнув Вольський. — Як надрукували фото в газеті, то й упізнають у театрі, мов артиста. І не заборониш же. Публікувати портрети поліцейських — не крамола. Хоча я б заборонив.

— Іван Дем'янович зовсім не марнославний, — додала Анна. — Але його службовий обов'язок — ловити злочинців. Вони тепер усі грамотні, газети читають.

— Та хай собі читають!

— Читають — нехай, бога ради! Тільки читачам не треба знати, як виглядають слідчі розшукової поліції. Не варто газетам розміщувати моє фото.

— Київ — місто маленьке. Вас, пане Вольський, і без газет усі знають, — нагадав служитель. — Особливо після того, як зловили душогуба зі Святославського яру¹.

— Знаєте, люб'язний, коли в Святославському та інших київських ярах не буде душогубів? — Той похитав головою. — Коли не буде отих самих ярів. Там же клоаки, справжнісінькі

¹ Урочище в центральній частині Києва. У процесі активної розбудови міста було засипане.

міські нетрі. Ідеальні місця, де плодиться всяка зараза, і я не про хвороби кажу.

— Ваню, не заводь шарманку, — Анна легенько стиснула чоловіків лікоть. — Проституції не стане, якщо закрити всі борделі. А пияки зникнуть, щойно зачиниться останній трактир. Ми ж у Опері, а не на прийомі в генерал-губернатора. Отам себе можеш не стримувати. Хоча... толку від того мало.

Іван Вольський раптом зрозумів — справді, не час і не місце для таких важливих для нього розмов. Публіка теж не та. Хоч боротьба з криміналом постійно хвилювала поліцейського слідчого і розмови про методи були улюбленим коником, Анна мала рацію. Не варто мітингувати на кожному кроці й перед кожним слухачем.

Анна завжди мала рацію.

Через те Іван Дем'янович Вольський у свої тридцять три роки — титулярний радник, уже тиждень як помічник головного слідчого розшукової поліції. Новенький мундир замовив собі в кравця Лібмана на Подолі, щойно дізнався про підвищення. А вдягнув уперше, для виходу в світ із дружиною.

Київська Опера сьогодні урочисто закривала свій перший після відновлення роботи театру сезон.

Анна любила театр. Новомодні ілюзії її не приваблювали. Хоча з цікавості пішла, кортіло відкрити для себе нову сторінку київського життя. Взагалі початок століття писав таких сторінок більше, і не з року в рік, навіть не щомісяця. Складалося враження — що не тиждень, то якась новинка-цікавинка.

Іван якось повів дружину до Бергонье: там, у приміщенні театру Соловцова¹, розгорнули перший ілюзійон. Давали

¹ Один із перших стаціонарних театрів Києва з постійною театральною трупкою. Заснований у 1898 році, вистави відбувалися в домі французького підприємця Огюста Бергонье (перетин Фундуклеївської (тепер — Богдана Хмельницького) і Пушкінської вулиць). Там же з кінця XIX ст. влаштовували кіносеанси.

французьку фільму з моторошною назвою «Вбивство у лісі». Вольському, та й Анні теж, було цікаво глянути передусім професійним, фаховим поглядом. Сюжет виявився примітивним, але іншого вони й не чекали: народу нічого складного й не треба. Аби все зрозуміло, ще й з красивими акторками на додачу.

Ні, не видовище на білій стіні розчарувало. Могло навіть сподобатися, але тиснула атмосфера. Стільці стояли на рівній підлозі, і що далі сядеш, то гірше видно. Доводилося раз по раз наполегливо просити високого добродія перед ними, аби той, своєю чергою, був таким люб'язним, попросив свою даму зняти капелюшка з перами. Крім того, глядачі ілюзіону не користувалися жодним розкладом. Двері відчинені завжди, плати гроші, заходь хоч на середині сеансу, дивися з кінця до початку. Тож народ сновигав постійно, Анну метушня дуже дратувала й відволікала.

Дискомфорту додавала густа задуха. Гардеробу не було, у залі дозволяли курити.

Загалом тутешня публіка здебільшого не мала звички, можливості, або — того й того разом, митися щодня. Тютюновий дим змішувався з прикрими запахами поту, додавався сюди запах свіжих винних, пивних та горілчаних випарів — частина дам із кавалерами перед ілюзіоном не оминула буфету. Ближче до кінця Анну схопив головний біль.

Добре, що сам сеанс тривав недовго. Уже на вулиці попросила чоловіка зайти в найближчу аптеку по нюхальну сіль. Коли Іван запросив до «Кондитерської Семадені»¹ — відмовилася, хоч любила туди зазирнути. Відчула раптом себе просякнутою чужими запахами. Уявила, як озиратимуться на неї модні київські пані та панни, як водитимуть носами, будуть принохуватися, пошепки обговорювати... Звісно, так не бу-

¹ Найвідоміша та найпопулярніша в Києві кондитерська, заснована власником цукеркової фабрики Бернардом Семадені (1845—1907). Містилася на Хрещатику, навпроти Міської думи.

ло, Анна лиш, як зазвичай, накрутила себе. І все одно — іншим разом. Удома навіть попросила Христину приготувати їй ванну, а одяг, у якому була, гарненько почистити й вивісити на задньому дворі, у саду. Хай провітрюється якнайдовше.

Після цього негативного досвіду від сінематографу Анна ще більше полюбила театр. Опері відвела окреме місце, тому пожежу шестирічної давнини сприйняла як особисту трагедію. На той час Іван Вольський лиш починав залицятися, і вони мали йти на «Євгенія Онегіна», на вечірню виставу. Вранці було б зручніше та й дешевше — молодому поліцейському платили небагато, він економив на всьому й дуже тим переймався. Хоча Анні не признавався, розпускав хвоста, мов той павич. Та вона все розуміла без слів, хоча й не показувала цього. Навпаки, щоразу старалася підіграти, аби додати впевненості залицяльникам. Тому, коли почула про пожежу і зрозуміла — їхні квитки також згоріли, переживала за Івана більше, ніж за театральну будівлю. Людина ж гроші витратила, економила на всьому, трусилася над кожною копійкою.

Квитки не пропали. Вольський від образи хотів був порвати їх, викинути на смітник. Анна попросила подарувати на пам'ять. Згодом «Кієвлянин» надрукував оголошення: за квитками на «Онегіна», не використаними в той злочасний для міського театру день, пускатимуть на ту ж виставу у Соловцовський театр. Вони сходили, того ж вечора Іван завів Анну на Володимирську гірку й там, над Дніпром, попросив її руки.

Символічно, що саме «Онегіним» трупа закривала перший після відновлення Опері сезон.

А в чому символічність її поведінки, Анні ще треба було розібратися.

Вона трималася весь перший акт. Терпіла щосили. Намагалася привертати до себе якомога менше уваги, бо реакція на почуте зі сцени справді виглядала дивно. Всі глядачі чули це. Хтось не надавав особливого значення. Хтось старанно робив вигляд — так треба. Тільки Анна Вольська що далі, то менше

опиралася лоскотанню зсередини. Не витримала на початку другого акту. Добре, сиділи вони в партері, недалеко від виходу, тож Анна мала надію — актори не зважили на їхній квапливий вихід.

Рідна тітка Анни грала свого часу в першому та другому міських театрах, не могла похвалитися головними ролями, трупи в її час так само не мали постійного складу. Але яку б роль не давали, лицедіїв на сцені неабияк бентежить, вибиває з колії, дратує, коли під час вистави із зали починають виходити. Тітка дуже часто жалілася на низьку культуру глядачів, і Анна зробила з того висновки.

Та все одно не знайшла в собі сили терпіти довго.

Ленського, романтичного Ленського грав старший за персонажа актор. Його старанно намолодили гримом, який сипався просто на сцені, і не помічати цього було дуже важко. До всього актор мав помітне черевце. Пузо старанно зменшив корсетом, і щільно затиснутий живіт не давав повноцінно дихати.

На додачу він ще й гаркавив.

Якщо давали не комедію, Анна не дозволяла собі реготати під час вистави. Ще й у найбільш напружені, драматичні моменти. Проте сміх рвався назовні. Бажання сміятися виявилось сильнішим за вроджену делікатність та світські манери. Вона дочекалася найбільш зручного моменту, вислизнула — і нарешті випустила емоції на волю.

2

— Ми не підемо туди більше, — сказала Анна, кивнувши Іванові на запнуті важкою оксамитовою завісою двері зали. — Не сьогодні. Вибач. Почую ще раз — буде непристойний скандал.

— Нічого, — Вольський поправив окуляри. — Так навіть краще. Раніше повернемося додому. Нарешті відзначимо посаду. Якби не ти...

— Ой, Ваню, припини, — Анна відмахнулася від чоловіка, мов від обридлої мухи. — Не приписуй мені надмірних заслуг. Досить того, що ти бовкнув щось подібне тим газетярам. Міг би прикусити язика.

— Колись же доведеться сказати правду.

— Кому?

Замість відповіді Вольський почав жувати губами. Цією манерою чоловік укотре нагадав Анні такого собі мудрого кролика. Тим часом служитель досі чомусь стовбичив неподалік. Вона глянула прямо, немов замахуючись поглядом. Той схилив голову в делікатному поклоні, позадкував, залишивши пару на самоті. І раптом склалося дивне враження: вони з чоловіком тільки двоє в цілому театрі.

— То кому вона потрібна, твоя правда? — повторила Анна.

— Наша, — виправив Іван. — Наша правда.

— Наша — таємниця, — нагадала вона. — Ми ж так домовилися. Ти робиш свою роботу. Я час від часу щось раджу. Ти можеш слухати мене, можеш не слухати...

— Краще слухати, — вставив він. — Користі більше.

— Нехай. Ти зважаєш на мої поради. Злочини розкриваються. Душогуби та інші лиходії йдуть у тюрму, на каторгу, на шибеницю. — Від останнього слова Анну пересмикнуло. Вона повела плечима, бо раптом стало трохи зимно попри розпал літа, і трохи тихіше продовжила: — Ти доклався до справедливого покарання. Армія злочинців зменшилася на якусь кількість. Хоча за своє життя ти, як і хтось інший, не в змозі виполоти, вирвати з корінням усі ці будяки. Душогуби були до тебе, будуть після тебе. Та, повторюся, не має жодного значення, хто виводить на чисту воду кожного наступного негідника.

— Для мене — має, — Іван узяв Анну за плечі, стиснув, подивився їй просто у вічі. — Вже тиждень крутиться на язичку. Хочу сказати тобі це. Навіть слова знайшов, але ж ти не готова слухати.

— Я завжди чую тебе, — нагадала вона.

— Так, але... — Вольський зітхнув. — Знаєш, для мене все почалося в майстерні Лібмана. Вже тоді, коли старий єврей знімав із мене мірку, прийшло: я шию собі новий мундир для нової посади. Ця посада — чужа заслуга. Твоя, Аню.

— Дякую, — Анна легенько всміхнулася. — Отже, я тобі чужа.

— Не пересмикуй, кохана.

— А ти висловлюйся точніше, коханий.

Раптом Іван згадав, що вони в публічному місці.

— Не тут. Мені потрібна інтимніша обстановка.

— Мені теж.

Анна притулилася до чоловіка грудьми, гойднула стегнами.

Збоку видовище навряд відповідало усталеним правилам поведінки на людях. Дозволивши собі, точніше — їм обом миттєвий бешкет, Анна ступила плавний крок назад. Звично потягнула тканину, аби трошки підняти край сукні. Відразу ж згадала: вигулювала нову, скроєну за останньою модою, до якої ще не звикла. Нижній край уже не витирав порохи з підлоги, а сягав кісточок, відкриваючи невисокі підбори білих лакованих черевичків.

Іван обсмикнув мундир, напустив на лице соліднішого, ніж треба, виразу. Чим завжди смішив Анну: її чоловік ніколи не виглядав офіційним та строгим. Окуляри давали протилежний ефект — робили Івана несерйозним, навіть слабшим, ніж повинен здаватися мужчина. Саме це привабило в ньому свого часу. І не сприяло кар'єрному зростанню: молодий слідчий кілька років скнів у канцелярії, перебираючи, переписуючи, підшиваючи паперові стоси. Поліційне управління просто заткнуло Вольським дірку, яку давно треба було кимось заліпити. Довелося докласти чималих зусиль, аби ставлення до нього помінялося на теперішнє.

Зусилля доклали обоє.

Новоспечений титулярний радник видобув із кишені золотий брегет. Річ коштовна, щедрий подарунок. Так купець першої гільдії Борисов віддячив слідчому Вольському за блискучо розкрите вбивство родини його брата. Іван натиснув пальцем на маленький гудзик, відкинув кришку.

— Ще не пізно. Справді, ну його, того гаркавого Ленського. Маємо право на ресторан.

— Невже десь є вільні столики?

— Для Івана Вольського будуть, — чоловік випнув груди, поправив окуляри на переніссі. — Хоч у «Гранд-отелі», хоч в «Англійському». Метрдетелі, Анно, стають у фронт, як бачать мене. Теж твоя заслуга, насолоджуйся.

— Здається, мова йшла про інтимнішу обстановку. І навряд чи про окремих кабінет, хай навіть у «Гранд-отелі». Справжні заслуги люблячої дружини, — Анна делікатно наголосила на слові «справжні», пустивши при тому бісика, — коханий чоловік оцінить у зручнішому місці.

— Я тебе люблю, — прошепотів Іван, закрив кришку, підкинув брегет на долоні. — Не гаймо часу. Нехай нам викличуть сюди візника.

Він діловито роззирнувся, шукаючи, кому б довірити цю місію. Погляд зупинився на прочинених дверях буфетної. Далі стискаючи золоту цибульку годинника, Вольський рушив туди. Анна подалася за ним. Поріг буфету переступили разом.

Буфетник, високий вусань із блискучим, напوماдженим волоссям, зачесаним на проділ, та в білосніжному накрохмаленому фартуху, нудився по той бік шинквасу. Він сидів, підперши голову руками, і заглибився у своє, примруживши повіки. Під час вистави сюди мало хто заглядав, хіба котрийсь театральний працівник міг навідатися, аби потеревенити. Поява раптових відвідувачів пожвавила його вечір. Спершу розплющилося одне око, потім друге, і враз буфетника мов струмом знизу смикнуло: здригнувся, стрепенувся, вибалушив